

Toate aceste genuri de activități organizate și desfășurate de Arhivele Statului pe plan central sau județean sînt menite să contribuie la formarea omului nou cu o înaltă conștiință socialistă, căci pe bună dreptate releva tovarășul Nicolae Ceaușescu în cuvîntarea rostită la Congresul al III-lea al educației politice și culturii socialiste: „Întregul popor, tineretul trebuie să cunoască și să cinstească pe înaintași, pe aceia care au asigu-

rat dezvoltarea și formarea poporului și națiunii române, a limbii și literaturii române! Să cinstim pe toți aceia care de-a lungul celor două milenii, au pus întotdeauna mai presus interesele poporului, ale patriei, ale progresului economic, social și cultural al țării, au asigurat cu prețul vieții, existența poporului, a națiunii noastre independente“.

IOANA BURLACU

Practica în producție a studenților de la Facultatea de istorie-filozofie din București la Arhivele Statului

Arhivele Statului, păstrătoare ale tezaurului istoric și-au împlinit menirea de a fi, cum spunea Vasile Alecsandri „o avere publică“¹, prin punerea imensului material informativ cuprins în documente, în slujba societății. Desigur acest important obiectiv presupune și atragerea tineretului studios spre cercetarea și valorificarea mărturiilor trecutului.²

Izvorită inițial din necesitatea formării cadrelor pentru propriile activități, colaborarea între instituția căreia i s-a încredințat spre păstrare tezaurul documentar național și învățămîntul superior s-a dezvoltat treptat pe măsura creșterii rolului Arhivelor Statului în ansamblul instituțiilor țării.

Mărturiile documentare consemnează preocupările existente, încă de la mijlocul veacului trecut, în ceea ce privește legarea învățămîntului superior cu cercetarea izvoarelor documentare păstrate în arhivele publice. În 1855, Theodor Codrescu, prețuitor al Arhivelor și viitor director al Arhivelor

Statului Principatului Moldovei a contribuit la constituirea „Societății de încurajare a jumimii române la învățătură“³, orientînd activitatea aceasta spre studiul istoriei, iar Nicolae Filimon, șef de secție la Arhiva Statului din Țara Românească îi sprijinea pe copiii studenți ai facultăților umaniste⁴, făcîndu-i să înțeleagă, pe baza cercetării izvoarelor documentare derularea evenimentelor istorice.

În 1852 Grigorie Manu, secretarul Direcției Generale a Arhivelor Statului, a redactat un proiect în vederea înființării unui Institut de paleografie națională.⁵

Este interesant că acest institut, la care se preconiza a se preda istoria universală și istoria românilor, diferite paleografii, sigilografie și epigrafie, limba slavă, arhivistica, teoria colecțiilor publice, numismatica, noțiuni de lingvistică, istoria artei și diplomația, urma să pregătească absolvenții care să poată „deveni propagatorii cei mai activi ai culturii publice, experți în scripte, profesori“, cărora să li se încredințeze sarcina de

¹ Arh. St. Iași, fond Ministerul de Justiție, Transport 1736, opis V, dosar 1001, f. 45.

² Vaganov, *Rolul social al Arhivelor de stat în lumea contemporană*, în „Buletin de informare științifică“, nr. 1 (31), 1986, p. 12.

³ Arh. St. Iași, colecția Manuscrise, nr. 1781, f. 1—16.

⁴ *Figuri de arhiviști*, DGAS, București, 1971, p. 99.

⁵ Arh. St. București, fond DGAS, dosar 226/1862, f. 116.

a ține „conferințe publice“ sau „de a face inspecțiuni școlare“, ori să efectueze cercetări „istorice și arheologice“.

Apreciind această propunere Grigorie Bengescu II, directorul general al Arhivelor a cuprins în legea de organizare a Arhivelor Statului din 1862 o prevedere specială în sensul creării unei „școale de paleografie.“⁶

Dincolo de Carpați, un alt slujitor al Arhivelor, Frantz Zimmermann, arhivarul orașului Sibiu, preocupat de pregătirea unor cercetători în domeniul istoriei, ține anual începând cu 1876, un curs de paleografie și diplomatică cu durata de trei luni la care participau absolvenții ai unor facultăți istorice, filologice sau juridice.⁷

Conștient de importanța formării unor astfel de cadre pentru valorificarea patrimoniului cultural, Zimmermann a atras deseori atenția asupra faptului că aceasta este o problemă de interes național.

La sfârșitul secolului trecut și în primele decenii ale secolului nostru, titularii catedrelor de istoria României din București (printre care îi menționăm pe Bogdan Petriceicu Hasdeu, Dimitrie Onciul și Nicolae Iorga)⁸ își țineau seminariile la sediul Arhivelor Statului. Eficiența acestor activități o putem constata din mărturiile lui Constantin Moisil, martor ocular, care consemna... „în mijlocul bogatului material arhivistic rămas de la strămoși, contactul cu documentele vechi, cu peceteile frumoase și cu minunate miniaturi dădea fiori de mândrie națională tineretului și îl apropia tot mai mult de profesorul care le făcea cunoscute aceste prețioase monumente ale trecutului.“⁹

⁶ Ibidem, fond DGAS, dosar 1/1862, f. 37. Propunerea aceasta era în concordanță cu preocupările din celelalte state europene. Succesiunea înființării învățământului arhivistic în diferite țări din Europa este următoarea: 1821 — Paris, Ecole des Chartes; 1854 — Viena; 1855 Venetia; 1857 Madrid; 1877 Petersburg; 1880 Vatican; 1893 Magdeburg (Germania); 1909 Liverpool (Anglia).

⁷ Figuri de arhiviști, D.G.A.S., București, 1971, p. 247.

⁸ N. Edroiu, *Arhivele și pregătirea studenților de istorie*, în „Revista Arhivelor“, nr. 2, 1970, p. 656—658.

⁹ C. Moisil, *Dimitrie Onciul*, în „Lui D. Marmeliuc“, 20 octombrie 1936, Cernăuți, p. 50.

Treptat se fac pași în ceea ce privește interpătrunderea procesului de învățămînt cu activitatea arhivistică. Paralel cu aceasta se impulsionează cercetările, se aprofundează investigarea izvoarelor și se comunică rezultatul studiilor de specialitate.

Obiectivul înscris în 1862 în legea de organizare a Arhivelor Statului a devenit o realitate abia în 1924¹⁰ cînd s-au deschis la București cursurile Școlii de Arhivistică, devenită ulterior (1941) Institut de arhivistică.¹¹ Programul complex de pregătire specific acestui institut, vizînd transmiterea de cunoștințe generale asupra istoriei patriei și istoriei universale a normelor de bază ale disciplinelor speciale ale istoriei, de însușirea căroră depindea investigarea documentelor, a determinat formarea unor specialiști remarcabili care au contribuit la progresul științelor speciale și la impulsionearea activității arhivistice.¹²

Continuînd să lărgască colaborarea cu învățămîntul universitar¹³, Direcția Generală a Arhivelor Statului s-a implicat și în acest an în organizarea practicii în producție a studenților de la facultățile de istorie-filozofie din țară¹⁴.

¹⁰ C. Moisil, *Din istoria școlii de arhivistică*, în „Hrisovul“ I, 1945, p. 12.

¹¹ Ibidem.

¹² Centrul de perfecționare a cadrelor din sistemul Arhivelor Statului, compartiment creat în cadrul Direcției Generale a Arhivelor Statului în 1981, a preluat, desigur, la un nivel superior atribuțiile fostului Institut de arhivistică.

¹³ La unele aspecte privind această colaborare s-au referit Ion Mărcuș, *Arhivele Statului din regiunea Cluj în slujba științei și culturii*, în „Revista Arhivelor“, nr. 1/1961, p. 304—307; Mihai Fănescu, *Folosirea materialelor documentare în acțiuni cultural-educative*, în „Revista Arhivelor“, nr. 1/1964, p. 71—83; Virgil Teodorescu, *Muzeul Arhivelor, 50 de ani de activitate*, în „Revista Arhivelor“, nr. 1/1976, p. 364; Maria Dogaru, *Sprînjina procesului de învățămînt de către Arhivele Statului*, în „Revista Arhivelor“, nr. 1/1971, p. 148—151.

¹⁴ De obicei se efectuează astfel de activități în toate centrele urbane unde funcționează instituții de învățămînt superior cu caracter umanist.

Deosebit de complexă, această activitate a cunoscut în București două aspecte: 1) organizarea practicii de sfârșit de an; 2) desfășurarea lucrărilor cercului științific studentesc menit a cerceta izvoarele speciale.

1. În anul 1987 la practica de sfârșit de an, desfășurată între 16 iunie — 11 iulie, a participat o grupă de 17 studenți din anii I—III.

Conducerea DGAS a luat măsuri în vederea organizării acestei activități în conformitate cu exigențele actuale, ale cerințelor documentelor de partid, privind legarea învățămîntului de activitatea practică și cea de cercetare. Centrul de perfecționare a cadrelor, împreună cu cadre didactice de la facultate, lector Adina Berciu-Drăghicescu și lector dr. Gheorghe Iscru, au elaborat un program complex cuprinzând activități menite pe de o parte să asigure continuarea și aprofundarea activității de instruire, pe de altă parte să ofere participanților posibilitatea de a dobîndi unele deprinderi practice în domeniul investigării izvoarelor documentare.

Conceput astfel încît să asigure creșterea interesului studenților față de propria lor pregătire, programul a cuprins expuneri teoretice, dezbateri și activități practice.

Pregătirea teoretică a vizat în special transmiterea de cunoștințe în domeniul științelor speciale ale istoriei care se regăsesc cu un număr mai restrîns de ore în programele de învățămînt universitar; arhivistica, diplomatica, sigilografia, heraldica, numismatică, codicologia, vexilologia, medalistica etc.

Expunerile teoretice s-au remarcat atît prin subiectele abordate care s-au dovedit deosebit de importante și atractive, cît și prin faptul că au fost susținute de cadre didactice din învățămîntul universitar, cercetători de prestigiu ori cadre cu experiență din sistemul Arhivelor Statului.

Din punct de vedere al conținutului, expunerile s-au axat pe o tematică de larg interes pentru viitorii specialiști în domeniul istoriei: evoluția Arhivelor Statului și rolul lor în sistemul instituțional contemporan, importanța izvoarelor documentare pentru cunoașterea istoriei și civilizației. Scrisoarea lui Neacșu din Cîmpulung și începuturile scrisului în limba română, importanța acestui izvor pentru cultura românească; instituțiile juridice proprii evului mediu,

rolul numismaticii ca știință specială a istoriei; contribuția lui Nicolae Iorga la dezvoltarea științelor speciale ale istoriei; filozofia în sprijinul științei istorice; evoluția heraldicii și sigilografiei românești; izvoarele heraldice reflectînd ideea de independență etc.

Unele dezbateri prevăzute în program aveau menirea de a-i orienta pe studenți asupra operațiunilor de bază ale muncii arhivistice: legislația arhivistică actuală, inventarierea documentelor, selecționarea, evidența fondurilor și colecțiilor arhivistice, activitatea editorială a DGAS, sistemul informatic al Arhivelor Statului etc.

În cadrul orelor afectate exercițiilor practice propriu-zise au fost efectuate activități variate: descifrarea și transcrierea unor documente scrise în paleografia româno-chirilică; fișarea unor documente și clasarea fișelor după anumite criterii, analiza diplomatică internă și externă a unor izvoare originale. Studenții au participat cu interes sporit la efectuarea criticii diplomatice interne și externe asupra actelor emise în cancelaria domnitorului Matei Basarab în legătură cu scoaterea unor moșii din țară de sub administrarea instituțiilor ecleziastice de la Muntele Athos (1639¹⁵, 1640¹⁶). Unul dintre aceste hrisoave, scris pe pergament de mari dimensiuni, împodobit cu fine miniaturi și întărit cu mijloacele de validare proprii epocii (semnătura voievodului și a marelui logofăt, subscripția neautografă; lista martorilor) poartă ca expresie grija societății românești față de conținutul său, un sigiliu de mărime impresionantă (circa 700 gr.), confecționat din ceară roșie protejat de un căuș din ceară naturală amestecată cu rășină.

Toate aceste activități, pe lîngă faptul că au trezit interesul față de tezaurul documentar național au oferit posibilitatea tinerilor veniți din facultate să-și lărgească orizontul de cunoaștere, să-și îmbogățească cunoștințele de istorie.

Din dorința de a-i ajuta pe tineri să deprindă metodologia investigării surselor documentare, să păsească în ceea ce privește elaborarea unor studii de istorie, un spațiu larg a fost

¹⁵ Arh. St. București, Colecția Peceți, nr. 55.

¹⁶ *Ibidem*, nr. 57.

rezervat în cadrul programului, activităților la sala de studiu a DGAS.

Pe lângă faptul că aici li s-a prezentat regulamentul de funcționare al sălii de studiu și li s-au pus la îndemână instrumentele de informare asupra conținutului diferitelor fonduri și colecții arhivistice, studenții au fost îndrumați în ceea ce privește depistarea surselor documentare referitoare la o temă dată, consultarea instrumentelor de lucru necesare în astfel de activități, redactarea corectă a fișelor bibliografice, corelarea studiilor izvoarelor cu cercetările anterioare. În acest mod tinerii au fost sprijiniți în ceea ce privește pregătirea lucrărilor de diplomă ori a unor referate care urmează să fie susținute în cadrul cercurilor științifice studentești. La susținerea activităților s-au utilizat unele materiale didactice aflate în dotarea Centrului de perfecționare, deosebit de expresive și intuitive: mulaje de sigilii, facsimile de documente, fotografii etc. care au creat un cadru propice înțelegerii unor lucruri mai puțin accesibile ale științelor auxiliare respective.

Prezentarea expoziției DGAS ca și vizitarea unor depozite din sediul central i-a încântat pe participanți determinând formarea la viitorii dascăli și cercetători a sentimentului de grijă și prețuire față de tezaurul național documentar.

Practica în producție a grupei de studenți s-a încheiat printr-un colocviu — în cadrul căruia fiecare participant a făcut proba modului în care a înțeles să beneficieze de activitățile organizate.

Colocviul a prilejuit totodată analiza activităților desfășurate și formularea unor propuneri pentru viitor.

2. Desfășurarea la Arhivele Statului a lucrărilor cercului științific studentesc destinat cercetării izvoarelor speciale ale istoriei a constituit o altă formă prin care viitorii profesori, muzeografi ori cercetători au beneficiat de izvoarele documentare deținute de această instituție. Într-adevăr, laboratorul de științe speciale, ai cărui membri s-au reunit lunar (la sediul facultății ori la Arhivele Statului), au avut în atenție o problemă adecvată, specificului cercului: I. Evoluția vexilologiei românești, Istoria drapelului național, II. Formele sub care s-au păstrat actele de cancelarie; III. Legislația emisă de-a lungul anilor în legătură cu confecționarea, păstrarea

și utilizarea matricelor sigilare. IV. Heraldica reflectind ideea unității naționale. Pentru tratarea acestor teme s-au folosit metode variate. Astfel, în legătură cu prima temă, pe lângă expunerea teoretică pe marginea istoriei tricolorului s-au susținut două referate, au avut loc mai multe intervenții și s-au prezentat unele izvoare documentare ilustrative pentru subiectul abordat (tratatul de prietenie din 1511 încheiat de Vlăduț, domnul Țării Românești cu Brașovul și Țara Birsei¹⁷, validat ca mai multe sigilii, unul prins cu șnur tricolor; actul emis în 1614 în cancelaria domnului Radu Mihnea împodobit cu fine miniaturi realizate într-o cromatică reunind roșu, galben și albastru¹⁸, steagul lui Tudor Vladimirescu, primul izvor care probează convingător semnificația națională a tricolorului.

Temă a doua, deosebit de instructivă, a avut drept scop cunoașterea de către studenții a multiplelor forme sub care actele de cancelarie au străbătut veacurile ajungând până la noi. S-au luat în discuție elementele care definesc originalele ca și diferitele tipuri de acte originale (unicate, multiple, duplicate, neoriginale), s-au lămurit unele noțiuni de bază pentru critica diplomatică (ciornă, concept, imbreviatură) și s-au analizat numeroasele forme de copii (autentificate, figurate, autografe, întărite etc.) insistându-se totodată asupra terminologiei legate de traduceri (surete, izvoare) și asupra semnificației pe care o au termenii transfix și vidimus.

Din numeroasele izvoare documentare referitoare la legislația privind confecționarea, păstrarea și folosirea matricelor sigilare, expresie a normelor juridice proprii fiecărei perioade, în cadrul laboratorului științelor speciale s-au analizat mai îndeaproape, actele privind așa-zisele „sigilii împărțite”, utilizate în veacul al XIX-lea de localitățile rurale în scopul prevenirii abuzurilor și falsificărilor de înscrisuri. S-a demonstrat cu acest prilej faptul, că aveau dreptul de sigiliu doar localitățile care deveneau entități aparte din punct de vedere financiar și administrativ.

¹⁷ Arh. St. Brașov, Colecția Privilegiilor.

¹⁸ Arh. St. București, fond Mănăstirea Dealul, XI/3(1614 iulie 10).

Bogatul material documentar atestând modul în care se reflectă ideea de unire în izvoarele speciale i-a încântat pe membrii cercului convingându-i de faptul că fenomenul heraldic românesc, amplu și profund, a înregistrat ceea ce a fost esențial și de durată în evoluția societății românești, evidențiind pregnant problemele fundamentale ale istoriei neamului: unitatea națională și lupta pentru neațirare.

Abordarea ultimei teme a prilejuit ample dezbateri asupra unor izvoare genealogice, ca și prezentarea unor referate demonstrând în ansamblu caracterul larg social al genealogiei, importanța studierii evoluției comunităților umane și a indivizilor ce le compun, pentru cunoașterea cauzei unor procese și fenomene.

Modul în care s-au desfășurat lucrările cercului, împletirea diferitelor forme de fixare a cunoștințelor cu expuneri și dezbateri, luarea sub observare a unor aspecte mai puțin cunoscute din derularea istoriei, compararea rezultatelor, preocuparea pentru a se încadra fiecare izvor în contextul evoluției firești au conferit activităților desfășurate un caracter științific, fiecare temă necesitând o adevărată investigație de laborator.

Este îmbucurător faptul că unele lucrări întocmite de membrii acestui cerc, au fost premiate la sesiunea cercurilor studențești pentru nivelul științific și originalitate (Mihai Rădulescu pentru o lucrare în care a probat reale calități de cercetător, *O genealogie necunoscută a familiei Cantacuzino*, Doina Tilvescu, *File din*

istoria tricolorului, Dinu Cristea, *Izvoare heraldice reflectând ideea unității naționale*).

Prilej de a-i face pe studenți să cunoască cât mai îndeaproape sistemul de organizare al Arhivelor și a înțelege importanța fondului național documentar, forma de legitimare a poporului român în fața propriei sale istorii, dovada contribuției sale la dezvoltarea civilizației mondiale, practica în producție a devenit una din formele principale de legătură între activitatea arhivistică și învățământul superior de specialitate. Constituind o importanță cale prin care viitorii profesori, cercetători sau muzeografi, sub îndrumarea dascălilor lor și a specialiștilor din Arhive, sînt îndemnați să descifreze documentele, să le organizeze după sisteme științifice, activitățile desfășurate în cadrul practicii în producție au făcut ca tinerii să facă pași însemnați în ceea ce privește metodologia investigării surselor documentare, să se deprindă cu cercetarea individuală, să opteze pentru alcătuirea unor lucrări inedite bazate pe surse documentare mai puțin cunoscute.

Practica în producție a constituit uneori pentru studenții care aveau înclinații spre cercetare, momentul crucial deoarece cu acest prilej au cunoscut pentru prima oară bucuria descoperirii unor date inedite și satisfacția cercetătorului preocupat de punerea lor în circuitul științific.

MARIA DOGARU

Consfătuirea șefilor de arhive ale capitalelor țărilor socialiste — Sofia. 14-18 septembrie 1987

În zilele de 14—18 septembrie 1987, sub auspiciile Direcției Generale a Arhivelor din R. P. Bulgaria, a avut loc la Sofia, Consfătuirea șefilor de arhive ale capitalelor țărilor socialiste, la lucrările căreia a participat și o delegație a Arhivelor Statului din România.

La consfătuire au fost prezenți delegații din Republica Cuba, R. S. Ceho-

slovacia, R. D. Germană, R. P. Kam-puchia, R. P. Laos, R. P. Polonă, U.R.S.S., R. P. Ungară și R. P. Bulgaria, lucrările desfășurându-se conform programului elaborat de Direcția Generală a Arhivelor din țara gazdă și au constat din ședințe de lucru comune și vizite de documentare.

În ședințele de lucru s-au prezentat intervenții, care au abordat o gamă